مقایسه ارزش افزوده فرش دستباف در شرایط تولید کارفرمایی و خویش فرمایی

مهدی کیانی ابری

مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردستان

حسین خاقانی

عضو هیأت علمی دانشگاه ایلام

فصلنامه
علمی پژوهشی
انجمن علمی
فرش ایران
شماره چهار و پنج
پاییز و زمستان ۱۳۸۵

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]

[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

چکیده

فرش دستباف از عمده اقلام صادراتی غیر نفتی کشور بودن که اشتغال وسیعی ایجاد کرده و ارتزاق حدود هشت الی نه میلیون نفر را به طور مستقیم یا غیرمستقیم تحت پوشش قرار می‌دهد. صادرات فرش دستباف ایران در سالهای اخیر سیر نزولی داشته است. این مسیر نزولی تهدیدی جدی برای بیکاری جمعیت کثیری از هموطنان است. یکی از دلایل مهم این امر، کاهش ارزش افزوده فرش است. در این تحقیق استانهای همدان و فارس (فرشهای معمولی باف) و استان اصفهان (فرش ریز باف) مورد بررسی قرار گرفت. فرشهای مورد بررسی در این تحقیق در استان همدان روستایی باف، استان فارس کشکولی باف و استان اصفهان یک زرع و نیم است. انتخاب این فرشها با نظر کارشناسان خبره و با توجه به فراوانی آن نوع فرش در استانهای مذکور بود. اطلاعات مورد نیاز در این تحقیق را از طریق پرسش‌نامه جمع آوری کردیم. تعداد نمونه هریک از استانها در سطح ۹۵ درصد معین گردید. سپس با استفاده از نمونه گیری کاملاً تصادفی، نمونه‌ها را انتخاب نمودیم. پس از جمع آوری اطلاعات مربوط به هزینه‌های تولید، هزینه‌ها را به دو

دسته مستقیم و غیرمستقیم تقسیم کردیم. هزینه‌های مستقیم شامل مواد اولیه و دستمزد مستقیم (که جزء هزینه‌های مستقیم تولید هستند) و هزینه‌های غیرمستقیم (سربار) شامل برق، آب، اجاره، سرمایه و... هستند. پس از تعیین میانگین هزینه‌ها میانگین قیمت فروش فرش نیز محاسبه گردید. سپس در دو شرایط خویش فرمایی و کارفرمایی ارزش افزوده محاسبه شد و نوع مدیریت تولید براساس ارزش افزوده بالاتر تعیین گردید.

نتایج این تحقیق نشان داد که ارزش افزوده در شرایط خویش فرمایی و کارفرمایی در استان همدان فرش روستایی باف برابر با ۳۷۷۲۶ و ۱۴۰۷۰۷ و استان اصفهان یک زرع و نیم برابر با ۸۲۰۵۰ و ۱۶۱۵۰۸ و استان فارس عشایر باف کشکولی به ازای یک متر برابر با ۴۱۷۷ و ۲۸۱۳۸ هستند.

واژگان کلیدی

فرش دستباف، ارزش افزوده، خویش فرمایی، کارفرمایی

مقدمه

تحقیقات زیادی درباره فرش انجام گرفته اما در مورد هزینه‌های تولید فرش و ارزش افزوده حاصل از آن تحقیق منسجمی صورت نگرفته است. در زمینه هزینه تولید فرش در استان آذربایجان شرقی تحقیقی با عنوان «بررسی هزینه‌های تولید انواع فرش دستباف و تعیین هریک از متغیرها» توسط آقای علی اکبر آهنی در سال ۱۳۸۰ انجام گرفته است. ایشان در این تحقیق به بررسی انواع فرش در آذربایجان پرداخته است. در تحقیق مذکور اطلاعات مربوط به هزینه‌های تولید از طریق مراجعه حضوری به فروشندگان تهیه گردیده و از طرف دیگر هزینه‌های سرمایه نیز بررسی نشده است. نکته دیگری که به آن توجه نشده، ارزش افزوده حاصل از فروش قالی است. همچنین این تحقیق بین هزینه‌های تولید فرش دستباف در شرایط خویش فرمایی و کارفرمایی تفاوت نگذاشته است. طهمورث فهیمی نیز تحقیق دیگری با عنوان «بررسی هزینه‌های تولید انواع فرش دستباف در استان کردستان» انجام داده و به بررسی هزینه‌های تولید انواع فرش پرداخته و هزینه‌های انواع فرش کردستان را محاسبه کرده است. نکته قابل توجه آن است که وی نیز فرش را از دیدگاه مدیریتی یعنی خویش فرمایی و کارفرمایی بررسی ننموده است. در تحقیق دیگری که آقای مهدی شریعتی در سال ۱۳۷۹ با عنوان «بررسی هزینه‌های تولید انواع فرش دستباف» در استان قم انجام داده به بررسی هزینه‌های تولید فرش پرداخته شده است. در این تحقیق انواع گوناگون فرش مورد بررسی قرار گرفته ولی از دو دیدگاه مدیریتی بررسی نشده و هزینه‌سرمایه ثابت آن نیز محاسبه نگشته است.

تحقیق حاضر در سال ۱۳۸۲ به منظور بررسی هزینه‌های تولید فرش از طریق تقسیم‌بندی هزینه‌ها انجام گرفته است. این تقسیم‌بندی به صورت مستقیم و غیرمستقیم است. هزینه‌های مستقیم شامل دست مزد مستقیم و مواد مستقیم بوده به طوری که هزینه قالی بافی بافنده جزء هزینه‌های دستمزد مستقیم و هزینه‌های مواد اولیه جزء هزینه‌های مواد مستقیم است و هزینه‌های غیرمستقیم هزینه‌هایی هستند که در تولید اثر ندارند مانند هزینه‌چله کشی، هزینه دار کشی و هزینه سرمایه.

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

اهداف این مطالعه عبارت هستند از:

۱. هزینه تمام شده هریک از قالیها مورد نظر در شرایط کارفرمایی و خویش فرمایی

۲. مقایسه هزینه‌های تولید فرش دستباف در دو شرایط کارفرمایی و خویش فرمایی

مواد و روشها

در این پژوهش نوع فرش با توجه به فراوانی فرشهای مختلف تعیین گردید؛ بدین صورت که نوع فرش هر استان (اصفهان، همدان، فارس) با توجه به بالا ترین میزان فراوانی فرش در آن استان تعیین شد. پس از آن پرسشنامه‌های متناظر با اهداف تحقیق برای انواع فرشهای مورد بررسی تهیه گردید و تعداد نمونه از طریق فرمول

$$n = \frac{Nt^2s^2}{Nd^2 + t^2s^2}$$

در سطح اطمینان ۹۵ درصد در دو شرایط کارفرمایی(۱) و خویش فرمایی(۲) برای استان اصفهان به ترتیب برابر ۴۰، ۴۰ استان همدان ۵۰، ۵۰ استان فارس ۶۰، ۶۰ معین گردید. سپس در بین تولیدکنندگان خویش فرمایی و کارفرمایی فرش مزبور به صورت کاملاً تصادفی نمونه‌های انتخاب شده توزیع گردید و با پر کردن پرسشنامه اطلاعات مورد نیاز جهت تحلیل و بررسی جمع‌آوری شد. پس از جمع‌آوری اطلاعات، هزینه‌های تولید به دو دسته مستقیم و غیرمستقیم با هزینه‌های سربار تقسیم گردیده و نیز هزینه‌های مستقیم نیز به دو دسته مواد مستقیم و دستمزد مستقیم تفکیک شدند به طوری که هزینه مواد مستقیم شامل چله، روی، زیری، کلک، ابریشم، و دستمزد مستقیم شامل مزد بافنده است. هزینه‌های غیر مستقیم نیز شامل هزینه چله کشی، هزینه ناظر، هزینه پایین کشی، هزینه قیچی، کارد، قلاب، دفه، دار و نقشه، و هزینه سرمایه ثابت می‌باشند که به تفکیک فرش مورد نظر سه استان جمع آوری گردید. علاوه بر اطلاعات مربوط به هزینه‌های تولید، قیمت فرش فروخته شده نیز از طریق پرسشنامه جمع‌آوری شد و سپس میزان ارزش افزوده با استفاده از فرمول زیر محاسبه گردید:

هزینه‌های تولید - ارزش قیمت فروش فرش = ارزش افزوده

نتایج تحقیق

یافته‌های تحقیق حاصل از هزینه‌های مستقیم (مواد و دستمزد) به صورت زیر می‌باشد. همان طور که قبلاً گفته شد، هزینه مواد مستقیم شامل نخ ابریشمی، نخ پشمی، نخ چله است و هزینه دستمزد مستقیم در شرایط خویش فرمایی معادل مبلغی است که یک بافنده دریافت می‌کند تا قالی را ببافد. همچنین هزینه‌های غیر مستقیم شامل هزینه دار، هزینه نقشه، قیچی، دفه، قلاب، پایین کشی، چله کشی، ناظر، برق، آب، گاز و هزینه سرمایه است که به توضیح هر کدام پرداخته می‌شود.

۱. جهت تعیین هزینه دار و نقشه، ارزش دار و نقشه را بر متوسط تعداد قالی بافته شده تقسیم می‌کنیم و میزان هزینه هر قالی به دست می‌آید.

۲. برای به دست آوردن هزینه کارد، دفه، قیچی و قلاب نیز مانند دار و نقشه عمل شده است. برای محاسبه هزینه‌های پایین کشی، چله کشی و ناظر متوسط آنها در

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

نظر گرفته شده و نیز هزینه‌های برق،آب، گاز و تلفن برای یک دار محاسبه گردید. جهت محاسبه هزینه سرمایه نیز هزینه‌های مواد اولیه را با نرخ ۲۰٪ در مدت متوسط بافت یک قالی محاسبه کرده و به عنوان هزینه فرصت سرمایه در هزینه‌های غیر مستقیم در نظر گرفته شده است.

بررسی هزینه‌های تولید قالی یک زرع و نیم(۳) در استان اصفهان

با توجه به دو نوع مدیریت تولیدی (خویش فرمایی، کارفرمایی) که در این تحقیق مد نظر قرار گرفته و اطلاعات جمع آوری شده از طریق پرسش‌نامه، فرش یک زرع و نیم اصفهانی مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد که در قسمت بعدی به تفکیک نوع مدیریت اعمال شده به بررسی آنها می‌پردازیم.

هزینه تمام شده قالی یک زرع و نیم اصفهانی در شرایط خویش فرمایی

هزینه مستقیم در شرایط خویش فرمایی

هزینه مستقیم قالی در شرایط خویش فرمایی خود به دو بخش مواد مستقیم و دستمزد مستقیم تقسیم می‌شود.

الف) هزینه مواد مستقیم در شرایط خویش فرمایی

چنانکه قبلاً ذکر شد، مواد مستقیم زیر مجموعه‌هایی را در بر می‌گیرد که عبارت هستند از نخ پشمی، نخ ابریشمی، نخ پود، نخ چله، نخ کلفت و... که در جدول شماره (۱) نشان داده شده است.

نوع	ابریشمی	نخ پشمی	نخ پود	نخ چله	سایر	جمع
مقدار کیلو گرم	۰/٤۸	٦/۳	۰/۵۰	۰/۷۹	۱/٦۵	۹/۷۲
ارزش تومان	۷۲۰۰	٤٤۰۰۰	۱۵۰۰	۳۳۰۰۰	٤۵۵٤	۹۰۲۵٤
درصد ارزش	۸	٤۹	۱/٦	۳٦/۵	۵	٪۱۰۰

جدول شماره (۱) هزینه مواد مستقیم در شرایط خویش فرمایی در استان اصفهان برای فرش یک زرع و نیم (تومان)

مأخذ: یافته‌های تحقیق (اعداد جدول فوق براساس میانگین اطلاعات ۴۰ پرسش‌نامه است.)

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

همان‌گونه که در جدول شماره (۱) مشاهده می‌شود، کمترین ارزش، مربوط به اقلام سایر است که در فرش یک زرع و نیم اصفهانی همان نخ کلفت بوده و برابر با ۱/۶۵ کیلو گرم و میزان ارزش آن معادل ۴۵۵۴ تومان است. بیشترین مقدار مصرف مربوط به نخ پشمی است که با ۳/۶ کیلو گرم، هزینه‌ای برابر با ۴۴۰۰۰ تومان را در بر می‌گیرد. در ستون آخر جدول فوق جمع کل تمام اقلام مواد مستقیم (خامه) را مشاهده می‌کنیم که در آن به طور کلی ۹/۷۲ کیلو گرم انواع مواد به ارزش ۹۰۲۵۴ تومان مشاهده می‌شود. همچنین درصد ارزش هریک از اقلام ذکر شده است که در آن نخ پشمی با ۴۹٪ بیشترین هزینه مواد اولیه (۴۴۰۰۰ تومان) را برای فرش یک زرع و نیم اصفهانی و در نوع مدیریت خویش فرمایی به خود اختصاص داده است. در نهایت هزینه مواد مستقیم برای فرش یک زرع و نیم اصفهانی (در نوع خویش فرمایی) برابر با ۹۰۲۵۴ تومان است.

ب) هزینه دستمزد مستقیم در شرایط خویش فرمایی

دستمزد مستقیم قالی در شرایط خویش فرمایی و برای قالی یک زرع و نیم اصفهان به صورت کلی (اعم از ماهر، نیمه ماهر یا تمام وقت و پاره وقت) مورد بررسی قرار گرفت که برابر با ۱۷۹۷۷۲ تومان (تقریباً نصف قیمت قالی) است. ذکر این نکته ضروری است که این مقدار هزینه،پولی است که یک کارگر برای بافت یک قالی یک زرع و نیم دریافت می‌کند بدون اینکه حتی اندکی از هزینه‌های دیگر را متقبل شود.

هزینه سربار در شرایط خویش فرمایی

برای به دست آوردن هزینه سربار در شرایط خویش فرمایی برای قالی یک زرع و نیم اصفهان ابتدا باید تعریفی از هزینه سربار کرد.

هزینه سربار، هزینه‌ای است که بسیاری از هزینه‌هایی را در بر می‌گیرد که جزء هزینه‌های مستقیم تولیدی (مواد و دستمزد) نیستند؛ برای مثال در این تحقیق هزینه‌هایی اعم از هزینه ادوات قالی بافی (قیچی، کارد، دفه، قلاب)، چله کشی، پایین کشی، هزینه آب و برق و گاز و تلفن، هزینه درمان و به طور کلی هزینه‌هایی که ارتباط مستقیمی با تولید ندارند که به تفصیل هریک را توضیح خواهیم داد.

از جدول شماره (۲) می‌توان دریافت که هزینه سربار برای یک قالی یک زرع و نیم اصفهانی در شرایط خویش فرمایی چقدر بوده است. همان گونه که در جدول مشاهده می‌شود، هزینه‌هایی که از نظر ماهیتی به یکدیگر شبیه بوده به صورت جداگانه تقسیم بندی شده‌اند.

هزینه دار

هزینه دار یک قالی چنانکه در جدول شماره (۲) مشاهده می‌شود، برابر با ۱۰۵۰ تومان و نحوه محاسبه آن به شرح زیر است: با استفاده از اطلاعات جمع آوری شده، دریافت شد که از یک دار قالی فلزی برای ده قالی استفاده می‌شود و بافت هر قالی به طور متوسط پانزده ماه طول می‌کشد. در نتیجه عمر مفید دار قالی برابر با ۱۲/۵ سال است. با در نظر گرفتن عمر مفید و متوسط و قیمت تمام شده یک دار قالی فلزی می‌توان هزینه دار را برای یک قالی به دست آورد که برابر با ۱۰۵۰ تومان است.

نقشه

نقشه یکی از عوامل مهم در تولید فرش است که به دو صورت اجاره‌ای یا خرید تهیه می‌شود. برای به دست

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]

[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

نوع هزینه سربار	مقدار	درصد	ارزش
دار	۱ قالی		۱۰۵۰
نقشه	۱ قالی		۱۱۳۰۰
		٪۱۸	۱۲۳۵۰
قیچی	۱ عدد		۲۷۸۷
کارد	۱ عدد		۲۷۵
دفه	۱ عدد		۳۵۰۸
ادوات		۱۰	۶۵۷۰
پایین کشی	۱ قالی		٤٢٤٤
چله کشی	۱ قالی		۳۹۶۰
ناظر	۱ قالی		۱۰۰۰۰
		۲۹	۱۸۲۰٤
برق	۱ قالی		۲۰۰۰
آب	۱ قالی		۳۰۰
گاز	۱ قالی		۵۰۰۰
تلفن	۱ قالی		۱۰۰۰
		۱۲	۸۳۰۰
هزینه فرصت سرمایه		۳۳	۲۲۵۰۰
جمع کل		۱۰۰	٦٧٩٢٤

جدول شماره (۲) هزینه سربار در شرایط خویش فرمایی در استان اصفهان برای فرش یک زرع و نیم اصفهانی (تومان)
مأخذ: یافته‌های تحقیق (اعداد جدول فوق براساس میانگین اطلاعات ۴۰ پرسش‌نامه است.)

آوردن هزینه نقشه یک قالی یک زرع و نیم اصفهانی به صورت زیر عمل گردید:

میانگین هزینه خرید نقشه برای یک قالی یک زرع و نیم اصفهانی محاسبه گردید که معادل ۲۶۰۰۰ تومان بود. سپس میانگین تعداد دار قالی مورد استفاده از نقشه‌ای که به صورت خرید تهیه شده بود، تعیین گردید که برابر با ۲/۳ تعداد قالی است. با تقسیم قیمت خرید (۲۶۰۰۰) بر تعداد قالی استفاده شده (۲/۳)، میزان هزینه نقشه قالی خریداری شده برای یک قالی محاسبه گردید که معادل ۱۱۳۰۰ تومان است.

ادوات

ادوات شامل ابزار آلات بافت قالی و در بر گیرندهٔ قیچی، کارد و دفه است که به ترتیب، هزینه‌ای برابر با ۲۷۸۷، ۲۷۵ و ۳۵۰۸ را به خود اختصاص داده‌اند. جمع کل این ادوات برابر با ۶۵۷۰ تومان است که ۱۰٪ درصد از کل هزینه سربار خویش فرمایی یک قالی یک زرع و نیم اصفهان را شامل می‌شود.

پایین کشی و چله کشی و ناظر

پایین کشی و چله کشی و ناظر سه جز لاینفک قالی بافی است که همان‌گونه که در جدول شماره (۲) دیده

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

می‌شود، هزینه‌ای برابر با ۱۸۲۰۴ تومان را شامل می‌شود که ۴۲۴۴ تومان آن را هزینه پایین کشی و ۳۹۶۰ تومان مربوط به هزینه بالا کشی و ۱۰۰۰۰ تومان هزینه ناظر است که به طور کلی ۲۹ درصد کل هزینه سربار را برای یک فرش یک زرع و نیم اصفهانی در شرایط خویش فرمایی به خود اختصاص داده است.

مصارف عمومی

یکی دیگر از هزینه‌های سربار، مصارف عمومی است که در بر گیرنده (آب، برق، گاز و تلفن) می‌باشد. در مجموع ۸۳۰۰ تومان هزینه مصارف عمومی یک قالی در نوع خویش فرمایی است که ۱۲٪ از کل هزینه سربار یک قالی یک زرع و نیم اصفهانی در شرایط خویش فرمایی را در بر می‌گیرد.

هزینه فرصت سرمایه

برای به دست آوردن این هزینه ابتدا میزان هزینه مواد مستقیم قالی را در نظر گرفته و سپس با نرخ بهره ۲۰٪ برای طول مدت بافت محاسبه می‌کنیم که برای یک قالی یک زرع و نیم اصفهانی به صورت زیر محاسبه گردید. ابتدا هزینه مواد مستقیم را که برابر با ۹۰۲۵۴ است با نرخ ۲۰٪ سود بانکی برای یکسال حساب کرده و به دلیل اینکه این فرش در مدت پانزده ماه بافته می‌شود برای پانزده ماه سود ۲۰٪ محاسبه گردید که ۲۲۵۰۰ تومان شد.

در نتیجه به طور کلی هزینه سربار یک قالی یک زرع و نیم اصفهانی در شرایط خویش فرمایی برابر با ۶۷۹۲۴ تومان است. البته همان گونه که مشاهده می‌شود، هزینه‌هایی از قبیل انبارداری، اجاره محل و... در این شرایط مدیریتی (خویش فرمایی) وجود ندارد.

هزینه تمام شده یک قالی یک زرع و نیم اصفهانی در شرایط خویش فرمایی

با توجه به اطلاعات قبلی، هزینه تمام شده یک قالی یک زرع و نیم اصفهانی در شرایط خویش فرمایی به صورت جدول شماره (۳) تعیین گردید.

عنوان هزینه	میزان هزینه	درصد
مواد مستقیم	۹۰۲۵٤	۲۷
دستمزد مستقیم	۱۷۹۷۷۲	۵۳
سربار	٦۷۹۲٤	۲۰
جمع	۳۳۷۹۵۰	۱۰۰

جدول شماره (۳) هزینه تمام شده یک قالی یک زرع و نیم اصفهانی در شرایط خویش فرمایی (تومان)

مأخذ: یافته‌های تحقیق (اعداد جدول فوق براساس میانگین اطلاعات ۴۰ پرسش‌نامه است.)

همان طور که مشاهده می‌گردد، هزینه تمام شده یک قالی یک زرع و نیم اصفهانی در شرایط خویش فرمایی برابر با ۳۳۷۹۵۰ تومان است که بیشترین میزان این هزینه را هزینه دستمزد مستقیم با ۱۷۹۷۷۲ تومان به خود اختصاص داده و معادل ۵۳٪ کل هزینه است. مواد مستقیم در رده دوم با ۹۰۲۵۴ تومان قرار گرفته و هزینه سربار کمترین میزان هزینه را از این لحاظ داراست.

هزینه تمام شده یک قالی یک زرع و نیم اصفهانی در شرایط کارفرمایی

همان گونه که در مبحث قبل برای شرایط خویش فرمایی

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

ذکر شد، برای به دست آوردن هزینه تمام شده فرش، هزینه‌ها را به دو دسته مستقیم و غیرمستقیم تقسیم کرده سپس سایر هزینه‌های تکمیلی قالی را به آن اضافه می‌کنیم.

هزینه مستقیم در شرایط کارفرمایی برای یک قالی یک زرع و نیم اصفهانی

هزینه مستقیم قالی در شرایط کارفرمایی خود به دو بخش مواد مستقیم و دستمزد مستقیم تقسیم می‌شود.

الف) هزینه مواد مستقیم در شرایط کارفرمایی برای یک قالی یک زرع و نیم اصفهانی:

مواد مستقیم در شرایط کارفرمایی همانند شرایط خویش فرمایی زیر مجموعه‌ای را در بر می‌گیرد که در جدول ذیل به آن اشاره می‌کنیم.

همان گونه که در جدول شماره (۴) مشاهده می‌شود، بالاترین ارزش نخ استفاده شده در قالی یک زرع و نیم اصفهانی در شرایط کارفرمایی، نخ پشمی است که با میانگینی برابر با ۳۹۸۰۹ تومان و مقداری معادل ۵/۷ کیلو گرم دارای رتبه اول بوده و پس از آن، نخ چله با میانگینی معادل ۳۲۸۸۸ تومان و مقداری ۰/۸۱ کیلو گرم در رتبه بعدی قرار دارد. مقدار ارزش مربوط به نخ کلفت که تحت عنوان (سایر) در جدول ذکر شده، برابر با ۴۲۰۰ تومان است ولی از لحاظ مقداری پس از نخ ابریشمی در رتبه دوم است. در جدول میزان درصد ارزش هریک از مواد اولیه مورد استفاده بیان شده که بالاترین میزان درصد را نخ پشمی با ۴۶٪ و کمترین را نخ پود با ۲٪ به خود اختصاص داده است. در ستون آخر جدول جمع کل مواد اولیه را مشاهده می‌کنیم که از لحاظ مقداری ۹/۰۵ کیلو گرم و از نظر ارزش با میانگین کلی برابر با ۸۵۶۹۷ تومان است. در نتیجه هزینه مواد مستقیم برای یک فرش یک زرع و نیم اصفهانی در شرایط کارفرمایی برابر با ۸۵۶۹۷ تومان است.

ب) هزینه دستمزد مستقیم در شرایط کارفرمایی برای یک قالی یک زرع و نیم اصفهانی

دستمزد مستقیم یکی دیگر از هزینه‌های مستقیم است. این هزینه برای فرش یک زرع و نیم اصفهانی در شرایط کارفرمایی به صورت کلی بررسی شده که برابر با ۱۹۳۳۸۸ تومان است و به صورت نصف قیمت یک قالی در شرایط کارفرمایی محاسبه شد. این مقدار هزینه، پولی

نوع	نخ ابریشمی	نخ پشمی	نخ پود	چله	سایر	جمع
مقدار کیلو گرم	۰/۴۸	۵/۷	۰/۵۶	۰/۸۱	۱/۵	۹/۰۵
ارزش تومان	۷۲۰۰	۳۹۸۰۹	۱۶۰۰	۳۲۸۸۸	۴۲۰۰	۸۵۶۹۷
درصد ارزش	۵	۴۶	۲	۴۱	۵	۱۰۰

جدول شماره (۴) هزینه مواد مستقیم در شرایط کارفرمایی در استان اصفهان برای یک فرش یک زرع و نیم اصفهانی (تومان)
مأخذ: یافته‌های تحقیق (اعداد جدول فوق براساس میانگین اطلاعات ۴۰ پرسش‌نامه است.)

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

است که یک کارگر در شرایط کارفرمایی دریافت می‌کند تا یک قالی یک زرع و نیم اصفهانی را بدون تقبل هیچ هزینه دیگر ببافد.

هزینه سربار در شرایط کارفرمایی برای یک قالی یک زرع و نیم اصفهانی

با توجه به تعریفی که از هزینه سربار در شرایط خویش فرمایی ارائه شد، همانند بخش قبل، هزینه‌های سرباری را که از نظر ماهیتی به یکدیگر نزدیک هستند در یک گروه قرار داده و در جدول زیر آن را نشان دادیم.

از جدول شماره (۵) می‌توان دریافت که هزینه سربار برای یک قالی یک زرع و نیم اصفهانی در شرایط کارفرمایی چقدر بوده است. همان گونه که در جدول مشاهده می‌شود، هزینه‌هایی که از نظر ماهیتی به یکدیگر شبیه بودند، به صورت جداگانه تقسیم‌بندی شده‌اند.

هزینه دار

هزینه دار یک قالی همان گونه که در جدول شماره (۵)

نوع هزینه سربار	مقدار	درصد	ارزش
دار نقشه	۱ قالی ۱ قالی		۱۴۰۰ ۳۱۳۷۱
		۴۴	۳۲۷۷۱
قیچی کارد دفه قلاب	۱ عدد ۱ عدد ۱ عدد ۱ عدد		۲۲۶۲ ۱۵۶ ۳۸۱۶ ۰
ادوات		۸	۶۲۳۴
پایین کشی چله کشی	۱ قالی ۱ قالی		۴۰۵۵ ۳۸۳۳
		۱۰/۵	۷۸۸۸
برق آب گاز تلفن	۱ قالی ۱ قالی ۱ قالی ۱ قالی		۲۲۵ ۵۰ ۱۰۰ ۱۵۷
مصارف عمومی		۰/۷	۵۳۲
اجاره انبارداری	۱ قالی ۱ قالی		۲۵۰۰ ۵۱۰۰
		۱۰/۵	۷۶۰۰
هزینه فرصت سرمایه		۲۶	۱۹۲۰۰
جمع کل		۱۰۰	۷۴۲۲۵

جدول شماره (۵) هزینه سربار در شرایط کارفرمایی در استان اصفهان برای یک فرش یک زرع و نیم اصفهانی (تومان)

مأخذ: یافته‌های تحقیق (اعداد جدول فوق براساس میانگین اطلاعات ۴۰ پرسش‌نامه است.)

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

مشاهده می‌شود، برابر با ۱۴۰۰ تومان است که نحوه محاسبه آن به تفصیل در بخش قبل (خویش فرمایی) توضیح داده شد. شایان ذکر است که عمر مفید یک دار برابر با ۱۲/۵ سال است.

نقشه

یکی از عوامل مهم در تولید قالی نقشه است. در شرایط کارفرمایی هزینه نقشه برابر با ۱۵۶۸۵۷ تومان است که در تعداد دار قالی مورد استفاده (۵ دار) تقسیم می‌گردد و هزینه نقشه برای یک دار قالی برابر با ۳۱۳۷۱ تومان به دست می‌آید.

ادوات

ادوات شامل ابزار آلات برای بافت یک قالی (شامل قیچی، کارد، دفه و قلاب) است که به ترتیب هزینه‌ای برابر با ۲۲۶۲، ۱۵۶، ۳۸۱۶ و صفر را به خود اختصاص داده‌اند. دفه با ۳۸۱۶ تومان بالاترین هزینه و کارد با ۱۵۶ تومان کمترین هزینه را دارند. جمع کل این ادوات برابر با ۶۲۳۴ تومان است که درصدی معادل ۸ را از کل هزینه سربار در شرایط کارفرمایی به خود اختصاص داده است. شایان ذکر است که در فرش یک زرع و نیم اصفهان از قلاب استفاده نمی‌شود.

پایین کشی و چله کشی

هزینه هر یک از دو مقوله مذکور ـ همان گونه که در جدول شماره (۵) دیده می‌شود ـ برابر با ۷۸۸۸ تومان است که ۴۰۵۵ تومان آن مربوط به هزینه پایین کشی و ۳۸۳۳ تومان مربوط به هزینه چله کشی است که ۱۰/۵٪ از کل هزینه‌های سربار در شرایط کارفرمایی برای یک فرش یک زرع و نیم اصفهانی را در بر می‌گیرد.

مصارف عمومی

مصارف عمومی شامل آب، برق، گاز و تلفن است. طی بررسی‌های به عمل آمده، یک قالی در این شرایط ۵۳۲ تومان هزینه دارد که ۰/۷٪ کل هزینه‌های سربار را در بر می‌گیرد.

هزینه اجاره و انبارداری

هزینه‌های انبارداری و اجاره در شرایط خویش فرمایی وجود نداشتند ولی در این شرایط (کارفرمایی) بخش قابل توجهی از هزینه‌های سربار را به خود اختصاص داده‌اند. هزینه اجاره ۲۵۰۰ تومان و هزینه‌انبارداری ۵۱۰۰ تومان است که جمعاً ۱۰/۵٪ از کل هزینه سربار را شامل می‌شود.

هزینه فرصت سرمایه

این هزینه همانند شرایط خویش فرمایی محاسبه گردید با این تفاوت که طول مدت بافت یک قالی در این شرایط معادل ۱۲ ماه و برابر با ۱۹۲۰۰ تومان است.

هزینه تمام شده یک قالی یک زرع و نیم اصفهانی در شرایط کارفرمایی

با توجه به اطلاعات قبلی می‌توان هزینه تمام شده یک قالی یک زرع و نیم اصفهانی را در شرایط کارفرمایی به دست آورد که از مجموع هزینه‌های مستقیم و غیرمستقیم حاصل می‌شود. هزینه تمام شده در جدول زیر به تفکیک مشخص شده است.

همان طور که در جدول شماره (۶) مشاهده می‌گردد، هزینه‌های تمام شده یک قالی یک زرع و نیم در شرایط کارفرمایی برابر با ۳۶۳۴۹۲ تومان است. بیشترین میزان این هزینه را هزینه دستمزد مستقیم با ۱۹۳۳۸۸ تومان به

گلجام
فصلنامه
علمی پژوهشی
انجمن علمی
فرش ایران
شماره چهار و پنج
پاییز و زمستان ۱۳۸۵

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

عنوان هزینه	میزان هزینه	درصد
مواد مستقیم	۹۵۸۷۹	۲۶
دستمزد مستقیم	۱۹۳۳۸۸	۵۳
سربار	۷۴۲۲۵	۲۱
جمع	۳۶۳۴۹۲	۱۰۰

جدول شماره (۶) هزینه تمام شده یک قالی یک زرع و نیم اصفهانی در شرایط کارفرمایی (تومان)
مأخذ: یافته‌های تحقیق (اعداد جدول فوق براساس میانگین اطلاعات ۴۰ پرسش‌نامه است.)

خود اختصاص داده که معادل ۵۳٪ کل هزینه است. مواد مستقیم در رتبه دوم (۹۵۸۷۹ تومان) و هزینه سربار در رتبه سوم (۷۴۲۲۵ تومان) قرار گرفته‌اند.

با مقایسه دو جدول ۳ و ۴ مشخص می‌گردد که هزینه تمام شده قالی در شرایط خویش فرمایی پایین‌تر از شرایط کارفرمایی است.

این کاهش هزینه مربوط به مواد مستقیم، دستمزد مستقیم و سربار است. اما اگر میانگین قیمت فروش فرشهای مربوط را نیز در نظر بگیریم به این نکته می‌رسیم: با وجود اینکه فرش بافته شده در شرایط خویش فرمایی، هزینه‌ها را کاهش می‌دهد اما تأثیر این کاهش هزینه در قیمت فروش فرش نیز محسوس است به طوری که اختلاف بین میانگین تولید فرش و میانگین قیمت فرش فروش رفته در شرایط خویش فرمایی و کارفرمایی به صورت زیر است:

ارزش افزود در شرایط خویش فرمایی:

۴۲۰۰۰۰ - ۳۳۷۹۵۰ = ۸۲۰۵۰

ارزش افزوده در شرایط کارفرمایی:

۵۲۵۰۰۰ - ۳۶۳۴۹۲ = ۱۶۱۵۰۸

بنابراین با وجود اینکه شرایط خویش فرمایی هزینه کمتری را در تولید انجام می‌دهد، ولی به دلیل عدم آگاهی از بازار فروش و عدم توانایی در خرید مواد اولیه مرغوب، ارزش افزوده کمتری دارد.

بررسی هزینه‌های تولید قالی شش متری روستایی باف در استان همدان

با توجه به مطالب گفته شده در مورد قالی استان اصفهان و برای پرهیز از مطالب تکراری، هزینه تمام شده یک قالی روستایی باف شش متری یک یا دو پود را که دارای رجشماری‌بین ۳۰ - ۴۰ رج است، در دو نوع مدیریت (خویش فرمایی، کارفرمایی) به دست می‌آوریم.

هزینه تمام شده قالی روستایی باف شش متری استان همدان در شرایط خویش فرمایی

همان گونه که برای استان اصفهان محاسبه گردید، هزینه را به دو دسته مستقیم و غیر مستقیم تقسیم کرده و به

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

تجزیه و تحلیل آنها می‌پردازیم.

هزینه‌های مستقیم در شرایط خویش فرمایی قالی روستایی باف شش متری استان همدان

هزینه مستقیم قالی در شرایط خویش فرمایی خود به دو بخش مواد مستقیم و دستمزد مستقیم تقسیم می‌شود.

الف) هزینه مواد مستقیم در شرایط خویش فرمایی:

همان گونه که در مورد قالی استان اصفهان مشاهده کردیم، هزینه‌های مواد خود به چند بخش تبدیل می‌شوند که همان (خامه) قالی است.

از جدول شماره (۷) می‌توان دریافت که هزینه مواد مستقیم برای یک فرش روستایی باف شش متری استان همدان چقدر بوده است. همان گونه که در جدول مشاهده می‌شود، هیچ گونه ابریشمی در این فرش به کار نمی‌رود و همچنین نخی به نام سایر (کلفت، زیری) وجود ندارد. بنابراین از سه نخ پشمی، پود و چله تشکیل می‌شود. در جدول بیشتر نخ مصرفی مربوط به نخ پشمی است با مقدار ۶/۳۰ کیلو گرم که ۷۳۹۶۷ تومان ارزش دارد و تقریباً ۷۹٪ از کل هزینه‌های مواد اولیه را به خود اختصاص داده است. پس از آن نخ پود با مقداری برابر با ۱۶/۴ کیلو گرم در رتبه دوم قرار دارد که ارزشی برابر با ۸۷۲۸ تومان را داراست و ۹/۵٪ از کل هزینه‌ها را در بر می‌گیرد. میزان نخ چله برابر با ۴/۵ کیلو گرم و ارزش آن معادل با ۱۰۵۸۶ تومان است که ۱۱/۵٪ از کل هزینه‌های مواد مستقیم را به خود اختصاص داده است. در ستون آخر جدول کل مقدار اولیه (خامه) را مشاهده می‌کنید که برابر با ۳۹/۲۵ کیلو گرم است و ارزشی معادل ۹۳۲۸۱ تومان دارد که کل هزینه مواد مستقیم برای یک قالی روستایی باف شش متری استان همدان است.

ب) هزینه دستمزد مستقیم در شرایط خویش فرمایی قالی روستایی باف شش متری استان همدان:

دستمزد مستقیم قالی در شرایط خویش فرمایی و برای قالی روستایی باف شش متری یک یا دو پود به صورت کلی (اعم از ماهر، نیمه ماهر یا تمام وقت و پاره وقت) مورد بررسی قرار گرفت. این دستمزد ۸۴۹۳۴ تومان است. همانند استان قبلی این مقدار، پولی است که یک کارگر برای بافت یک قالی شش متری ۴۰ - ۳۰ رج می‌گیرد بدون اینکه هزینه دیگری را متقبل شود.

هزینه سربار در شرایط خویش فرمایی قالی روستایی باف شش متری استان همدان

برای به دست آوردن هزینه سربار در شرایط خویش فرمایی برای قالی روستایی باف شش متری استان همدان که دارای یک یا دو پود است و رجهایی بین ۳۰ - ۴۰ رج

نوع	نخ ابریشمی	نخ پشمی	نخ پود	چله	سایر	جمع
مقدار کیلوگرم	۰	۳۰/۶	٤/١٦	٤/٥	۰	۳۹/۲۵
ارزش تومان	۰	۷۳۹۶۷	۸۷۲۸	۱۰۵۸۶	۰	۹۳۲۸۱
درصد ارزش	۰	۷۹	۹/۵	۱۱/۵	۰	۱۰۰

جدول شماره (۷) هزینه مواد مستقیم در شرایط خویش فرمایی در استان همدان برای فرش روستایی باف شش متری (تومان)
مأخذ: یافته‌های تحقیق (اعداد جدول فوق براساس میانگین اطلاعات ۵۰ پرسش‌نامه است.)

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

دارد، به صورت زیر (جدول شماره ۸) عمل گردید.
همان گونه که در بخش قبل مشاهده گردید، هزینه سربار به هزینه‌ای گفته می‌شود که جزء هزینه‌های مستقیم (مواد و دستمزد) قرار نمی‌گیرد. در این بخش هزینه‌های سرباری را که از نظر ماهیتی به یکدیگر شبیه بود، در گروههای خاص تقسیم نموده و جمع کل سربار را به دست می‌آوریم.
از جدول شماره (۸) می‌توان دریافت که هزینه سربار

نوع هزینه سربار	مقدار	درصد	ارزش
دار	۱ قالی		۱۲۵۰
نقشه	۱ قالی		۶۰۰۰
		۱۷	۷۲۵۰
قیچی	۱ عدد		۲۰۳۸
کارد	۱ عدد		۸۲۰
دفه	۱ عدد		۱۹۰۶
قلاب	۱ عدد		۹۷۸
ادوات جمع		۱۳	۵۷۴۲
پایین کشی	۱ قالی		۴۶۰۸
چله کشی	۱ قالی		۱۰۹۰۱
ناظر	۱ قالی		۵۰۰۰
		۴۸	۲۰۵۰۹
برق	۱ قالی		۰
آب	۱ قالی		۰
گاز	۱ قالی		۰
تلفن	۱ قالی		۰
مصارف عمومی		۰	۰
اجاره	۱ قالی		–
انبارداری	۱ قالی		–
هزینه فرصت سرمایه		۲۱	۹۳۲۸
جمع کل		۱۰۰	۴۲۸۲۹

جدول شماره (۸) هزینه‌های سربار در شرایط خویش فرمایی در استان همدان برای فرش روستایی باف شش متری (تومان)
مأخذ: یافته‌های تحقیق (اعداد جدول فوق براساس میانگین اطلاعات ۵۰ پرسش‌نامه است.)

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

برای یک قالی روستایی باف شش متری استان همدان در شرایط خویش فرمایی چقدر بوده است. همان گونه که در جدول مشاهده می‌شود، هزینه‌هایی که از نظر ماهیتی به یکدیگر شبیه بود، به صورت جداگانه تقسیم بندی شده‌اند.

هزینه دار

هزینه دار یکی قالی روستایی باف شش متری همدان برابر با ۱۲۵۰ تومان است که به صورت زیر محاسبه گردید. ابتدا کل هزینه خرید یک دار (۳۱۳۱۱ تومان) به دست آمد و تقسیم بر عمر مفید دار (۱۲/۵ سال) شد که برابر با ۲۵۰۰ تومان برای یک سال بود و چون هر شش ماه یک قالی بافته می‌شود، تقسیم بر دو شد و هزینه برای یک قالی به دست آمد.

هزینه نقشه

در استان همدان هیچ یک از افراد مورد مطالعه از نقشه اجاره‌ای استفاده نکرده‌اند و ۱۰۰٪ افراد نقشه را در شرایط خویش فرمایی خریده‌اند که میانگین خرید آنها ۲۶۹۶۷ تومان است. این هزینه در تعداد دار قالی که استفاده می‌کنند (۴/۵) تقسیم شد و هزینه‌ای تقریباً معادل ۶۰۰۰ تومان به دست آمد.

جمع هزینه دار و نقشه برابر با ۷۲۵۰ تومان است که ۱۷٪ از کل هزینه سربار را شامل می‌شود.

ادوات

ادوات شامل ابزار آلات برای بافت یک قالی (قیچی، کارد و دفه و قلاب) است که به ترتیب هزینه‌ای برابر با ۲۰۳۸، ۸۲۰، ۱۹۰۶ و ۹۷۸ تومان را به خود اختصاص داده است که از این لحاظ قیچی با ۲۰۳۸ تومان بالاترین هزینه کارد با ۸۲۰ تومان کمترین هزینه را دارند. ادوات کلاً ۱۳٪ از کل هزینه‌های سربار را تشکیل داده است که ارزشی معادل ۵۷۴۲ تومان دارد.

پایین کشی و چله کشی و ناظر

این امور در قالی‌هایی که به صورت خویش فرمایی تهیه می‌شود، نقش بسیار مهمی در هزینه‌ها دارند. برای یک قالی روستایی باف شش متری همدان این هزینه‌ها ۲۰۵۰۹ تومان است که ۴۸٪ کل هزینه‌های سربار را به خود اختصاص می‌دهد و شامل ۵۰۰۰ تومان هزینه ناظر، ۱۰۹۰۱ تومان هزینه چله کشی و ۴۶۰۸ تومان هزینه پایین کشی است که در جدول شماره (۸) می‌توان مشاهده کرد.

هزینه مصارف عمومی

مصارف عمومی (آب و برق، گاز، تلفن) یکی دیگر از هزینه‌های سربار است. چنانکه در جدول (۸) مشاهده می‌شود این نوع هزینه برای استان همدان (قالی روستایی باف شش متری) صفر است زیرا تمام پرسش شوندگان هیچ گونه تغییری در قیمت مصارف عمومی خود احساس نکرده یا آن قدر اندک و ناچیز بوده که از آن چشم پوشی شده است و بدیهی است که از این بابت هیچ هزینه‌ای برای خویش فرما لحاظ نمی‌شود.

شرایط خویش فرمایی همان طور که قبلاً نیز ذکر شد،هیچ هزینه‌ای را برای اجاره یا انبارداری متحمل نمی‌شود.

هزینه فرصت سرمایه

همان گونه که پیشتر ذکر شد، هر شش ماه یک قالی شش متری همدان بافته می‌شود. هزینه فرصت سرمایه یک

گلجام
فصلنامه
علمی پژوهشی
انجمن علمی
فرش ایران
شماره چهار و پنج
پاییز و زمستان ۱۳۸۵

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

ساله برابر با ۱۸۶۵۶ تومان است که با توجه به مطالب فوق تقسیم بر دو می‌شود و حاصل آن معادل ۹۳۲۸ تومان می‌شود.

هزینه تمام شده یک قالی روستایی باف شش متری استان همدان در شرایط خویش فرمایی

با توجه به اطلاعات قبلی می‌توان هزینه تمام شده یک قالی روستایی باف شش متری استان همدان را در شرایط خویش فرمایی به صورت جدول زیر ارائه کرد.

عنوان هزینه	میزان هزینه	درصد
مواد مستقیم	۹۳۲۸۱	٤۲
دستمزد مستقیم	۸٤۹۳٤	۳۸
سربار	٤۲۸۲۹	۲۰
جمع	۲۲۱۰٤٤	۱۰۰

جدول شماره (۹) هزینه تمام شده یک قالی روستایی باف شش متری استان همدان در شرایط خویش فرمایی (تومان)
مأخذ: یافته‌های تحقیق (اعداد جدول فوق براساس میانگین اطلاعات ۵۰ پرسش‌نامه است.)

همان طور که مشاهده می‌گردد، کل هزینه یک قالی شش متری روستایی باف یک یا دو پود ۳۰ تا ۴۰ رج استان همدان در شرایط خویش فرمایی برابر با ۲۲۱۰۴۴ تومان است. بیشترین میزان این هزینه را هزینه مواد مستقیم با ۹۳۲۸۱ تومان به خود اختصاص داده که معادل ۴۲٪ کل هزینه است. دستمزد مستقیم با ۸۴۹۳۴ تومان در رده دوم قرار گرفته و هزینه سربار کمترین میزان هزینه را از این لحاظ داراست.

هزینه تمام شده قالی روستایی باف شش متری استان همدان در شرایط کارفرمایی

همان گونه که در مبحث قبل برای شرایط خویش فرمایی ذکر شد، برای به دست آوردن هزینه تمام شده قالی، هزینه‌ها را به دو دسته مستقیم و غیر مستقیم تقسیم کرده که درآخر این قسمت به شرح هر کدام می‌پردازیم.

هزینه مستقیم در شرایط کارفرمایی برای قالی روستایی باف شش متری استان همدان

هزینه مستقیم قالی در شرایط کارفرمایی خود به دو بخش مواد مستقیم و دستمزد مستقیم تبدیل می‌شود.

الف) هزینه مواد مستقیم در شرایط کارفرمایی:

مواد مستقیم در شرایط کارفرمایی همانند شرایط خویش فرمایی از اجزایی تشکیل شده که در جدول زیر به ذکر هر کدام می‌پردازیم.

نوع	نخ ابریشمی	نخ پشمی	نخ پود	چله	سایر	جمع
مقدار کیلو گرم	۰	۲۷/۹	۳/۳۵	٤/۵	۰	۳۵/۷۵
ارزش تومان	۰	۷۵۰٦٦	۷۳۹۳	۱۱۱۳۰	۰	۹۳۵۸۹
درصد ارزش	۰	۸۰	۷/۸	۱۲	۰	۱۰۰

جدول شماره (۱۰) هزینه مواد مستقیم در شرایط کارفرمایی استان همدان برای فرش روستایی باف شش متری (تومان)
مأخذ:یافته‌های تحقیق (اعداد جدول فوق براساس میانگین اطلاعات ۵۰ پرسش‌نامه است.)

جدول شماره (۱۰) کل هزینه مواد مستقیم برای قالی روستایی باف شش متری یک یا دو پود را که رج شماری بین ۳۰ تا ۴۰ دارد نشان می‌دهد. همان گونه که از جدول

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

فوق می‌توان دریافت، نخ ابریشمی . همانند شرایط خویش فرمایی .در این فرش به کار نرفته است پس هیچ درصد ارزشی را به خود اختصاص نمی‌دهد. همچنین در زیر عنوان سایر که شامل نخهای کلفت، زیری و... است، نیز عدد صفر قرار گرفته و بدیهی است که هیچ ارزشی درصدی را دارا نیست. بالاترین میزان مواد اولیه مربوط به نخ پشمی برابر با ۲۷/۹ کیلو گرم است که ارزشی معادل ۷۵۰۶۶ تومان را دارد و ۸۰٪ از کل هزینه‌مواد مستقیم این نوع قالی را به خود اختصاص می‌دهد. پس از آن نخ چله با ۴/۵ کیلو گرم و ارزشی معادل ۱۱۱۳۰ تومان قرار گرفته و دارای درصدی معادل ۱۲ است. در رتبه آخر نیز نخ پود قرار دارد که درصدی برابر با ۷/۸٪ را دارا بوده و از نظر ارزش برابر با ۷۳۹۳ تومان است. در ستون آخر جدول جمع کل مواد مستقیم مشاهده می‌شود که مقداری برابر با ۳۵/۷۵ کیلو گرم دارد و کل ارزش آن معادل ۹۳۵۸۹ تومان است. پس کل هزینه مواد مستقیم برای یک قالی روستایی باف شش متری دارای یک یا دو پود (۴۰ - ۳۰ رج) استان همدان برابر با ۹۳۵۸۹ تومان است.

هزینه دستمزد مستقیم در شرایط کارفرمایی برای قالی روستایی شش متری باف همدان

طبق اطلاعات جمع آوری شده، کار فرمایان در استان همدان برای هزینه دستمزد مستقیم به صورت زیر عمل می‌کنند. قیمت مواد اولیه، دار گردانی، نخ چله، ناظر، نقشه و... را با یکدیگر جمع کرده و حدود ۳۰٪ به آن اضافه می‌کنند. سپس عدد به دست آمده را تقسیم بر دو می‌نمایند و دستمزد یک کارگر مشخص گردد. با توجه به اطلاعات جمع آوری شده مشخص گردید که هزینه دستمزد ۹۹۱۱۵ تومان است.

هزینه سربار در شرایط کارفرمایی برای قالی شش متری روستایی باف همدان

با توجه به تعریفی که قبلاً از هزینه سربار به عمل آمد، همانند بخش قبلی (خویش فرمایی) هزینه سربار را در گروه‌های خاص خود قرار داده و سپس به بررسی و تجزیه تحلیل هر کدام خواهیم پرداخت.

از جدول شماره (۱۱) می‌توان دریافت که هزینه سربار برای یک قالی روستایی باف شش متری یک یا دو پود ۳۰ تا ۴۰ رج در استان همدان در شرایط کارفرمایی چقدر بوده است. همان گونه که در جدول فوق مشاهده می‌گردد، هزینه‌هایی که از نظر ماهیتی کمی به یکدیگر شبیه بوده، به صورت جداگانه تقسیم بندی شده‌اند.

ادوات

ادوات که شامل ابزار آلات برای بافت قالی است، حدوداً ۸/۵٪ از کل هزینه سربار را به خود اختصاص می‌دهد. قیچی با ۲۰۱۰ تومان بالاترین هزینه از این نوع و کارد با ۸۹۳ تومان کمترین هزینه را دارد. هزینه جمع کل ادوات (قیچی، کارد، دفه، قلاب) برابر با ۵۸۹۳ تومان است.

پایین کشی، چله کشی و ناظر

عمده هزینه‌های سربار یک قالی روستایی باف پایین کشی، چله کشی و ناظر است که به ترتیب برابر با ۴۸۵۰، ۱۱۲۰۰ و ۲۸۰۸۳ تومان بوده و در مجموع هزینه‌ای برابر با ۴۴۱۳۳ تومان را به خود اختصاص می‌دهد. همان گونه که مشاهده می‌شود ۶۵٪ از کل هزینه سربار برای این امور صرف می‌شود که از این نظر افراد خبره باید بررسی‌های

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

کارشناسی بیشتری انجام دهند.

مصارف عمومی

طی بررسی‌های به عمل آمده و اطلاعات جمع آوری شده، به دلیل اینکه اکثر کارفرمایان در خانواده‌ها دار قالی می‌زنند، هیچ هزینه‌ای از نظر مصارف عمومی برای خود کار فرما ندارد و در پاسخ به سؤالات مربوط در پرسش‌نامه، جواب می‌دهد: بر عهده بافنده است. پس در نتیجه ارزش درصدی آن نیز صفر است.

هزینه اجاره و انبارداری

چنانکه برای هزینه مصارف عمومی ذکر شد، این نوع هزینه نیز وجود نداشته و در نتیجه ارزش درصدی آن نیز صفر است.

هزینه دار

هزینه دار یک قالی روستایی باف شش متری همدان به

نوع هزینه سربار	مقدار	درصد	ارزش
دار	۱ قالی		۱۳۰۶
نقشه	۱ قالی		۷۵۶٤
		۱۳/۵	۸۸۷۰
قیچی	۱ عدد		۲۰۱۰
کارد	۱ عدد		۸۹۳
دفه	۱ عدد		۱۹۷۰
قلاب	۱ عدد		۱۰۲۰
ادوات		۸/۵	۵۸۹۳
پایین کشی	۱ قالی		٤۸۵۰
چله کشی	۱ قالی		۱۱۲۰۰
ناظر	۱ قالی		۲۸۰۸۳
		٦۵	٤٤۱۳۳
برق	۱ قالی		۰
آب	۱ قالی		۰
گاز	۱ قالی		۰
تلفن	۱ قالی		۰
مصارف عمومی			۰
اجاره	۱ قالی		۰
انبارداری	۱ قالی		۰
هزینه فرصت سرمایه		۱٤	۹۳۵۹
جمع کل		۱۰۰	٦۸۲۵۵

جدول شماره (۱۱) هزینه‌های سربار در شرایط کار فرمایی در استان همدان برای قالی روستایی باف شش متری (تومان)

مأخذ: یافته‌های تحقیق (اعداد جدول فوق براساس میانگین اطلاعات ۵۰ پرسش‌نامه است.)

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

صورت زیر محاسبه گردید. همان گونه که در بخشهای قبلی ذکر شد، در این تحقیق عمر مفید یک دار قالی ۱۲/۵ سال در نظر گرفته شده است. با توجه به اینکه یک قالی روستایی باف در طول شش ماه بافته می‌شود و میانگین هزینه کل آن برابر با ۳۲۶۶۶ تومان است. پس به ازای عمر مفید هزینه آن برابر با ۲۶۱۳ تومان برای هر سال است و به دلیل آنکه هر شش ماه یک قالی بافته می‌شود، تقسیم بر دو شده که ارزشی معادل ۱۳۰۶ تومان را به خود اختصاص می‌دهد.

هزینه نقشه

در استان همدان هیچ یک از کار فرمایان از نقشه اجاره‌ای استفاده نکرده‌اند. ۱۰۰٪ از افراد مورد مطالعه در شرایط کارفرمایی نقشه را خریده‌اند. کل میانگین خرید نقشه برابر با ۲۹۵۰۰ تومان است و با توجه به تعداد دار قالی که از یک نقشه در آن استفاده می‌شود (۳/۹) برای یک دار قالی روستایی باف شش متری برابر با ۷۵۶۴ تومان هزینه دارد. به طور کلی هر دو هزینه نقشه و دار ۱۳/۵٪ درصد کل هزینه سربار یک قالی را در شرایط کارفرمایی داراست که از این لحاظ رتبه دوم را دارد.

هزینه فرصت سرمایه با توجه به اینکه هر قالی در شش ماه بافته می‌شود، برابر با ۹۳۵۹ تومان است.

جمع کل هزینه سربار که از جمع اقلام فوق به دست می‌آید، برابر با ۶۸۲۲۵ تومان است.

هزینه تمام شده یک قالی روستایی باف شش متری همدان در شرایط کارفرمایی

با توجه به اطلاعات قبلی می‌توان هزینه تمام شده یک قالی روستایی باف شش متر یک یا دو پود ۳۰ تا ۴۰ رج همدان در شرایط کارفرمایی را به دست آورد که از مجموع هزینه‌های مستقیم و غیر مستقیم حاصل می‌شود و در جدول زیر به تفکیک مشخص می‌گردد.

عنوان هزینه	میزان هزینه	درصد
مواد مستقیم	۹۳۵۸۹	۳۶
دستمزد مستقیم	۹۹۱۱۵	۳۸
سربار	۶۸۲۵۵	۲۶
جمع	۲۶۰۹۵۹	۱۰۰

جدول شماره (۱۲) هزینه تمام شده یک قالی روستایی باف شش متری استان همدان در شرایط کار فرمایی (تومان)
مأخذ: یافته‌های تحقیق (اعداد جدول فوق براساس میانگین اطلاعات ۵۰ پرسش‌نامه است.)

همان طور که در جدول شماره (۱۲) مشاهده می‌گردد، هزینه تمام شده یک قالی روستایی باف شش متری همدان در شرایط کارفرمایی برابر با ۲۶۰۹۵۹ تومان است. بیشترین میزان این هزینه را هزینه دستمزد با ۹۹۱۱۵ تومان به خود اختصاص داده که معادل ۳۸٪ کل هزینه را در بر گرفته است و مواد مستقیم با ۹۳۵۸۹ تومان در رتبه دوم و هزینه سربار با ۶۸۲۵۵ تومان در رتبه سوم قرار گرفته است.

با بررسی هزینه تمام شده در شرایط کارفرمایی و خویش فرمایی مشخص می‌گردد که هزینه تمام شده فرش دستباف در شرایط کارفرمایی بالاتر از شرایط خویش فرمایی است. اگر هزینه‌ها به تفکیک با یکدیگر مقایسه

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

شود، معین می‌گردد که بیشترین تفاوت در هزینه‌های سربار است. در بین هزینه‌های سربار، بیشترین هزینه مربوط به ناظر است. این مسأله درست است که ناظر از یک طرف هزینه‌های تولید را افزایش می‌دهد اما از طرف دیگر باعث افزایش کیفیت قالی گشته و ارزش افزوده بالاتری را نیز به همراه می‌آورد.

ارزش افزوده قالی روستایی باف شش متری در همدان در دو شرایط کارفرمایی و خویش فرمایی به صورت زیر تعیین گردید

ارزش افزوده در شرایط خویش فرمایی:

۲۵۸۷۷۰ - ۲۲۱۰۴۴ = ۳۷۷۲۶

ارزش افزوده در شرایط کارفرمایی:

۴۰۱۶۶۶ - ۲۶۰۹۵۹ = ۱۴۰۷۰۷

همان طور که ملاحظه می‌گردد، در شرایط کارفرمایی ارزش افزوده بالاتری وجود دارد. بنابراین با وجود اینکه شرایط خویش فرمایی هزینه کمتری دارد، به دلیل نظارت کمتر بر بافت قالی و نیز به دلیل عدم آگاهی از بازار فروش و عدم توانایی در خرید مواد اولیه مرغوب، کارفرمایی ارزش افزوده کمتری دارد.

بررسی هزینه‌های تولید قالی عشایری باف (کشکولی) در استان فارس

با توجه به استانهای قبلی، هزینه تمام شده یک متر فرش عشایری باف را در دو نوع مدیریت (خویش فرمایی و کارفرمایی) به دست می‌آوریم. شایان ذکر است که تمام اطلاعات در استان فارس بر اساس یک متر مربع کشکولی نوشته شده است.

هزینه تمام شده یک متر مربع قالی عشایری باف کشکولی در شرایط خویش فرمایی استان فارس

همان گونه که برای استانهای قبلی محاسبه گردید، هزینه را به دو دسته مستقیم و غیر مستقیم تقسیم کرده و به تجزیه و تحلیل آنها می‌پردازیم.

هزینه‌های مستقیم در شرایط خویش فرمایی برای قالی عشایری باف کشکولی استان فارس

هزینه مستقیم قالی در شرایط خویش فرمایی همانند استانهای قبلی به دو صورت مواد و دستمزد تقسیم می‌شود.

الف) هزینه مواد مستقیم قالی کشکولی در شرایط خویش فرمایی

همانند استانهای قبل و با توجه به جدول زیر هزینه مواد مستقیم را برای یک متر مربع قالی عشایر باف(۴) فارس ارائه می‌کنیم.

نوع	نخ ابریشمی	نخ پشمی	نخ پود	نخ چله پنبه‌ای	سایر	جمع
مقدار کیلو گرم	۰	۵/۴۵	۱/۵۷	۱/۲	۰	۸/۲۲
ارزش تومان	۰	۲۱۱۰۱	۵۲۵۷	۵۹۱۲	۰	۳۲۲۷۰
درصد ارزش	۰	۶۵	۱۶/۲	۱۸/۳	۰	۱۰۰

جدول شماره (۱۳) هزینه مواد مستقیم یک متر مربع در شرایط خویش فرمایی در استان فارس برای فرش عشایری باف کشکولی (تومان)

مأخذ:یافته‌های تحقیق (اعداد جدول فوق براساس میانگین اطلاعات ۶۰ پرسش‌نامه است.)

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

از جدول شماره (۱۳) می‌توان دریافت که هزینه مواد مستقیم برای یک متر مربع فرش عشایری باف استان فارس چقدر بوده است. همان گونه که در جدول مشاهده می‌شود، هیچ گونه ابریشمی در این نوع قالی به کار نمی‌رود و همچنین نخی به عنوان سایر (کلفت، زیری و...) وجود ندارد. بنابراین در این نوع فرش از سه نخ پشمی، پود و چله استفاده می‌شود. بیشتر نخ مصرفی مربوط به نخ پشمی با مقدار ۵/۴۵ کیلو گرم است که ۲۱۱۰۱ تومان ارزش دارد و تقریباً ۶۵٪ از کل هزینه‌های مواد اولیه را به خود اختصاص می‌دهد. پس از آن نخ پود با مقداری برابر با ۱/۵۷ کیلو گرم در رتبه دوم قرار دارد که ارزشی برابر با ۵۲۵۷ تومان را داراست و ۱۶/۲٪ از کل هزینه‌ها را در بر می‌گیرد. میزان نخ چله برابر ۱/۲ کیلو گرم است که ارزش آن برابر با ۵۹۱۲ تومان است و ۱۸/۳٪ از کل هزینه‌های مواد مستقیم را شامل می‌شود. در ستون آخر جدول، کل مقدار مواد اولیه (خام) را برای یک متر مربع آورده‌ایم که برابر با ۸/۲۲ کیلو گرم است. و ارزشی معادل ۳۲۲۷۰ تومان دارد.

ب) هزینه دستمزد در شرایط خویش فرمایی برای قالی عشایری باف استان فارس

دستمزد مستقیم قالی در شرایط خویش فرمایی و برای قالی عشایری باف فارس به صورت کلی بررسی شد. این هزینه برای یک متر مربع قالی کشکولی برابر با ۴۵۷۴۴ تومان است.

هزینه سربار در شرایط خویش فرمایی برای قالی عشایری باف استان فارس

برای به دست آوردن هزینه سربار یک متر مربع قالی در شرایط خویش فرمایی به صورت زیر عمل کردیم.

نوع هزینه سربار	یک‌مترمربع	درصد	ارزش
دار	۱ قالی		۱۷۵
نقشه	۱ قالی		۹۹۵
		۱۵	۱۱۷۰
قیچی	۱ عدد		۱۳۸
کارد	۱ عدد		۷۲
دفه	۱ عدد		٤٤
ادوات		۳	۲٥٤
چله کشی	۱ قالی		۲۸۳۳
ناظر	۱ قالی		۱٦۰۰
		٥٦	٤٤۳۳
برق	۱ قالی		٤۰۰
آب	۱ قالی		۲٥۲
گاز	۱ قالی		۱۱٥
تلفن	۱ قالی		۱۱۰
مصارف عمومی		۱۱	۸۷۷
اجاره			-
انبارداری			-
هزینه فرصت سرمایه		۱۳	۱۰۷٥
جمع کل		۱۰۰	۷۸۰۹

جدول شماره (۱۴) هزینه سربار یک متر مربع قالی عشایری باف کشکولی در شرایط خویش فرمایی استان فارس

مأخذ: یافته‌های تحقیق (اعداد جدول فوق براساس میانگین اطلاعات ۶۰ پرسش‌نامه است.)

از جدول شماره (۱۴) می‌توان دریافت که هزینه سربار برای یک قالی عشایری باف کشکولی (یک متر مربع) چقدر بوده است. همان گونه که در جدول نشان داده شده، هزینه‌ها به گروههای خاصی تقسیم شده‌اند که به تجزیه و تحلیل آنها می‌پردازیم.

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

هزینه دار

هزینه یک متر مربع دار قالی عشایر باف (کشکولی) استان فارس برابر با ۱۷۵ تومان است که به صورت زیر محاسبه گردید.

ابتدا متوسط کل هزینه خرید یک دار که برابر با ۳۷۴۱۱ تومان بود، به دست آمد و تقسیم بر عمر مفید که برابر با ۱۲/۵ سال است، شد و ۲۹۹۲ هزینه دار برای یک سال معین گردید. از آنجا که یک قالی کشکولی را به طور متوسط هر دو ماه می‌بافند، برای یک قالی این هزینه برابر ۵۰۰ تومان به دست آمد و تقسیم بر متوسط متر مربع قالی کشکولی که برابر با ۸۵/۲ متر بود، شد.

هزینه نقشه

در استان فارس هیچ یک از قالی بافها از نقشه اجاره‌ای استفاده نکرده و کلیه افراد مورد مطالعه خرید را به اجاره ترجیح داده‌اند. هزینه خرید به طور متوسط برابر با ۴۰۳۱ تومان بود که بر تعداد قالی مورد استفاده (۱/۴۸) تقسیم گردید که معادل ۲۷۲۳ تومان برای یک دار قالی بود. همان گونه که در جدول مشاهده می‌شود، هزینه یک متر مربع به دست آمده و عدد فوق بر متوسط متر مربع (۲/۸۵) قالیهای کشکولی تقسیم شد و هزینه یک متر مربع آن به دست آمده که برابر با ۹۵۵ تومان است. جمع هزینه دار و نقشه برابر با ۱۱۷۰ تومان است و ۱۵٪ از کل هزینه سربار را شامل می‌شود.

ادوات

شامل قیچی، کارد، دفه و قلاب است و به ترتیب هزینه‌ای برابر با ۷۲، ۱۳۸، ۴۴ و صفر تومان را به خود اختصاص داده‌اند و جمع کل آن برابر با ۲۵۴ تومان است که ۳٪ از کل هزینه‌های سربار را به خود اختصاص داده است. شایان ذکر است که این هزینه برای قالی کشکولی به دست آمده است؛ مثلاً هزینه قیچی به طور متوسط برابر با ۳۵۴۱ تومان بود که تقسیم بر عمر مفید آن (۱۸ ماه) شد و عدد ۱۹۶ تومان به دست آمد و در ۲ ماه (متوسط مدت زمان بافت قالی) ضرب شده و هزینه برابر با ۳۹۳ تومان (هزینه برای یک متر مربع) بدست آمد.

پایین کشی و چله کشی، ناظر

همان گونه که در جدول شماره (۱۴) مشاهده می‌گردد، قالی عشایری باف (کشکولی) استان فارس هیچ گونه هزینه‌ای بابت پایین کشی ندارد و این عمل در این فرش انجام نمی‌گیرد. هزینه چله کشی (برای یک متر مربع) برابر با ۲۸۳۳ تومان است و همچنین هزینه ناظر آن (برای یک متر مربع) برابر با ۱۶۰۰ تومان است که جمعاً ۴۴۳۳ تومان (۵۶٪) از کل هزینه سربار را به خود اختصاص داده‌اند.

مصارف عمومی

چنانکه در جدول شماره (۱۴) مشاهده می‌گردد، این نوع هزینه برای یک متر مربع قالی عشایری باف (کشکولی) استان فارس برابر با ۸۷۷ تومان است و مجموعاً ۱۱٪ از کل هزینه سربار را به خود اختصاص داده است.

در شرایط خویش فرمایی هیچ گونه هزینه‌ای بابت اجاره و انبارداری پرداخت نمی‌شود پس بدیهی است که هزینه آن در جدول برابر صفر باشد.

هزینه فرصت سرمایه

این هزینه برای یک سال برابر با ۶۴۵۰ تومان است و با توجه به اینکه یک قالی در دو ماه بافته می‌شود این هزینه

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]

[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

برابر با ۱۰۷۵ تومان برای یک قالی می‌شود.

در نتیجه هزینه سربار برای یک متر مربع قالی عشایری باف (کشکولی) استان فارس معادل ۷۸۰۹ تومان است که از مجموع کل هزینه‌های سربار به دست آمد.

هزینه تمام شده یک متر مربع قالی عشایر باف (کشکولی) استان فارس در شرایط خویش فرمایی

با توجه به اطلاعات قبلی می‌توان هزینه تمام شده یک متر مربع قالی عشایری باف استان فارس را در شرایط خویش فرمایی به صورت جدول زیر ارائه کرد.

عنوان هزینه	میزان هزینه	درصد
مواد مستقیم	۳۲۲۷۰	۳۸
دستمزد مستقیم	٤٥٧٤٤	۵۱
سربار	۷۸۰۹	۱۱
جمع	۸۵۸۲۳	۱۰۰

جدول شماره (۱۵) هزینه تمام شده یک متر مربع قالی عشایری باف کشکولی استان فارس در شرایط خویش فرمایی (تومان)
مأخذ: یافته‌های تحقیق (اعداد جدول فوق براساس میانگین اطلاعات ۶۰ پرسش‌نامه است.)

همان گونه که مشاهده می‌گردد، هزینه تمام شده یک متر مربع قالی عشایری باف (کشکولی) استان فارس در شرایط خویش فرمایی برابر با ۸۵۸۲۳ تومان است. بیشترین میزان هزینه مربوط به دستمزد با ۴۵۷۴۴ تومان و درصدی معادل ۵۱٪ است و هزینه مواد با ۳۸٪ از کل هزینه تمام شده، در رتبه بعدی قرار دارد و هزینه سربار با مجموع ۷۸۰۹ تومان و با ۱۱٪ از کل هزینه تمام شده، از این لحاظ در رتبه آخر قرار گرفته است.

هزینه تمام شده یک متر مربع قالی عشایری باف استان فارس در شرایط کارفرمایی

همان گونه که در بخش قبل برای شرایط خویش فرمایی ذکر شد، برای به دست آوردن هزینه تمام شده قالی، هزینه‌ها را به دو دسته مستقیم و غیر مستقیم تقسیم کرده پس از آن سایر هزینه‌های تکمیلی فرش را به آن اضافه می‌کنند.

هزینه مستقیم در شرایط کارفرمایی برای قالی عشایری باف استان فارس

هزینه مستقیم قالی در شرایط کارفرمایی به دو بخش مواد مستقیم و دستمزد مستقیم تقسیم می‌شود.

الف) هزینه مواد مستقیم در شرایط کارفرمایی (یک متر مربع) برای قالی عشایری باف استان فارس

مواد مستقیم در شرایط کارفرمایی برای استان فارس به صورت جدول ذیل به دست آمد.

نوع	نخ ابریشمی	نخ پشمی	نخ پود	چله پنبه‌ای	سایر	جمع
مقدار کیلوگرم	۰	٦	۱/٦۷	۱/۳	۰	۸/۷۹
ارزش تومان	۰	۲٦۳٦۹	۵۸۳۲	۵۷۵۰	۰	۳۷۹۵۱
درصد ارزش	۰	۷۰	۱۵	۱۵	۰	۱۰۰

جدول شماره (۱۶) هزینه مواد مستقیم در شرایط کارفرمایی برای یک متر مربع فرش عشایری باف کشکولی استان فارس (تومان)
مأخذ:یافته‌های تحقیق (اعداد جدول فوق براساس میانگین اطلاعات ۶۰ پرسش‌نامه است.)

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

جدول شماره (۱۶) کل هزینه مستقیم برای یک متر مربع قالی عشایری باف (کشکولی) استان فارس را نشان می‌دهد. همان گونه که از جدول می‌توان دریافت، نخ ابریشمی همانند شرایط خویش فرمایی و همچنین استان همدان در این فرش به کار نرفته است پس هیچ درصد ارزشی را به خود اختصاص نداده و همچنین نخی به عنوان سایر (کلفت، زیری و...) وجود نداشته و ارزش آن نیز صفر است. بالاترین میزان مواد اولیه مربوط به نخ پشمی با ۶ کیلو گرم (برای یک متر مربع) است که ارزشی معادل ۲۶۳۶۹ تومان دارد و ۷۰ درصد از کل هزینه مواد مستقیم این نوع قالی را به خود اختصاص داده است. پس از آن نخ پود با ۱/۶۷ کیلو گرم و ارزشی معادل ۵۸۳۲ تومان قرار گرفته و دارای درصدی برابر با ۱۵ است و کمترین میزان نخ مصرفی با ۱/۳ کیلو گرم مربوط به نخ چله است که ارزشی برابر با ۵۷۵۰ تومان دارد و همانند نخ پود ۱۵ درصد از هزینه‌های مستقیم مواد را به خود اختصاص داده است.

در ستون آخر جدول فوق جمع کل مواد مستقیم مشاهده می‌شود که مقداری برابر با ۸/۹۷ کیلو گرم برای یک متر مربع دارد و کل ارزش آن معادل ۳۷۹۵۱ تومان است.

ب) هزینه دستمزد مستقیم برای یک متر مربع قالی عشایری باف استان فارس در شرایط کار فرمایی

این هزینه برای یک قالی عشایری باف در شرایط کارفرمایی به صورت زیر محاسبه گردید.

طبق اطلاعات جمع آوری شده کارفرمایان در استان فارس برای یک متر مربع قالی عشایری باف ۵۸۲۷۲ تومان می‌پردازند.

هزینه سربار برای یک متر مربع قالی عشایری باف استان فارس در شرایط کارفرمایی

هزینه سربار برای یک متر مربع قالی عشایری باف استان فارس در شرایط کارفرمایی به صورت زیر محاسبه می‌گردد.

نوع هزینه سربار	یک‌مترمربع	درصد	ارزش
دار	۱ قالی		٤٦٠
نقشه	۱ قالی		۹۸۰
		۱۱	۱٤٤٠
قیچی	۱ عدد		۱۷۲
کارد	۱ عدد		۷۸
دفه	۱ عدد		٦٠
ادوات		۵/۲	۳۱۰
پایین کشی	۱ قالی		۰
چله کشی	۱ قالی		۱۵۷۷
ناظر	۱ قالی		۵۲۷۷
		۵۳	٦٨٥٤
برق	۱ قالی		۲۰۰
آب	۱ قالی		۱۰۰
گاز	۱ قالی		۲۰
تلفن	۱ قالی		٤٨٥
مصارف عمومی		۵/٦	۱۸۰۵
اجاره	۱ قالی		۲۳۳۸
انبارداری	۱ قالی		٥٦٥
هزینه فرصت سرمایه		۲۲	۲۹۰۳
		۵	٤٤٠
جمع		۱۰۰	۱۲۷۵۲

جدول شماره (۱۷) هزینه سربار در شرایط کارفرمایی در استان فارس برای یک متر مربع قالی عشایری باف کشکولی (تومان)
مأخذ: یافته‌های تحقیق (اعداد جدول فوق براساس میانگین اطلاعات ۶۰ پرسش‌نامه است.)

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

از جدول شماره (۱۷) می‌توان دریافت که هزینه سربار برای یک متر مربع قالی عشایری باف (کشکولی) در شرایط کارفرمایی چقدر بوده است. همان گونه که در جدول نشان داده شد، هزینه به گروههای خاصی تقسیم شده‌اند که از نظر ماهیتی به یکدیگر نزدیک هستند. حال به تجزیه و تحلیل آنها می‌پردازیم.

هزینه دار

هزینه یک متر مربع دار قالی عشایری باف (کشکولی) استان فارس در شرایط کارفرمایی برابر با ۴۶۰ تومان است که به صورت زیر محاسبه گردید.

ابتدا متوسط کل هزینه خرید یک دار که برابر با ۴۹۵۵۱ تومان بود، به دست آمد و تقسیم بر عمر مفید دار که برابر با (۱۲/۵) سال است، شد و ۳۹۶۴ تومان هزینه دار برای یک سال شد. از آنجا که بافتن یک قالی کشکولی در شرایط کارفرمایی حدوداً ۳ ماه طول می‌کشد، برای یک قالی این هزینه برابر با ۱۳۲۱ تومان به دست آمد و تقسیم بر متوسط متر مربع قالی کشکولی که معادل با ۸۵/۲ متر بود شد و برای یک متر مربع هزینه دار به دست آمد که در جدول به آن اشاره گردید.

هزینه نقشه

هزینه خرید نقشه به طور متوسط برابر با ۱۰۹۱۹ تومان بود که بر تعداد قالی مورد استفاده (۳/۹۱) تقسیم گردید و معادل ۲۷۹۲ تومان برای یک قالی به دست آمد. همان گونه که در جدول مشاهده می‌شود، عدد فوق بر متوسط متر مربع (۲/۸۵) قالیهای کشکولی تقسیم گردیده و هزینه یک متر مربع آن برابر با ۹۸۰ تومان به دست آمد.

جمع هزینه دار و نقشه برابر با ۱۴۴۰ تومان است و ۱۱٪ از کل هزینه‌های سربار را تشکیل می‌دهد.

ادوات

قیچی، کارد، دفه و قلاب به ترتیب هزینه‌ای برابر با ۱۷۲، ۷۸، ۶۰ و صفر تومان را به خود اختصاص داده اند و جمع کل آن برابر با ۳۱۰ تومان است که ۳ درصد از کل هزینه‌های سربار برای یک متر مربع را به خود اختصاص داده است. البته شایان ذکر است که این ادوات برای بافت یک متر مربع محاسبه گردید؛ مثلاً هزینه قیچی برابر با ۳۱۰۶ تومان بوده که بر عمر مفید آن (۱۸ ماه) تقسیم شد و بعد ضرب در ۳ ماه مدت زمان بافت گردید و پس از آن تقسیم بر میانگین متر مربع (۲/۸۵) یک قالی کشکولی شد که تقریباً برابر با ۱۷۲ تومان است.

پایین کشی، چله کشی، ناظر

همان گونه که در قسمت خویش فرمایی ملاحظه گردید، قالی کشکولی باف هیچ هزینه‌ای را بابت پایین کشی متحمل نمی‌شود و این عملیات در این فرش صورت نمی‌گیرد. هزینه چله کشی (برای یک متر مربع) برابر با ۱۵۷۷ تومان است و همچنین هزینه ناظر برای یک متر مربع معادل ۵۲۷۷ تومان است که در مجموع هزینه‌ای برابر با ۶۸۴۵ تومان را به خود اختصاص داده که معادل ۵۳٪ از کل هزینه‌های سربار قالی عشایری باف (کشکولی) است.

مصارف عمومی

همان گونه که در جدول (۱۷) مشاهده می‌گردد، این نوع هزینه برای یک متر مربع از قالی عشایری باف (کشکولی) استان فارس برابر با ۸۰۵ تومان است (در شرایط کارفرمایی) و مجموعاً ۶/۵ درصد از کل هزینه سربار را

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

در بر می‌گیرد.

هزینه اجاره و انبارداری

این هزینه در شرایط خویش فرمایی وجود ندارد ولی در شرایط کارفرمایی به دلیل اینکه کارفرمایان تعداد زیادی قالی بافته شده دارند و به خودی خود این هزینه نیز در این شرایط ماهیت پیدا می‌کند. همان گونه که در جدول مشاهده می‌شود، این هزینه برای یک متر مربع به دست آمده و برابر با ۲۹۰۳ تومان است که ۲۲٪ از کل هزینه سربار را در بر می‌گیرد.

هزینه فرصت سرمایه

در این شرایط هزینه فرصت سرمایه برابر ۴۴۰ تومان است.

در نتیجه کل هزینه سربار برای یک متر مربع قالی عشایری باف (کشکولی) در شرایط کارفرمایی برای استان فارس معادل ۱۲۷۵۲ تومان است که از مجموع کل هزینه‌های سربار بالا به دست آمد.

هزینه تمام شده یک متر مربع قالی عشایری باف (کشکولی) استان فارس در شرایط کارفرمایی

با توجه به اطلاعات قبلی می‌توان هزینه تمام شده یک متر مربع قالی عشایری باف استان فارس را در شرایط کارفرمایی به صورت جدول زیر ارائه کرد.

عنوان هزینه	میزان هزینه	درصد
مواد مستقیم	۳۷۹۵۱	۳٤
دستمزد مستقیم	۵۸۲۷۲	۵٤
سربار	۱۲۷۵۲	۱۲
جمع	۱۰۸۹۷۵	۱۰۰

جدول شماره ۱۸ هزینه تمام شده یک متر مربع قالی عشایری باف (کشکولی) استان فارس در شرایط کارفرمایی (تومان)

مأخذ: یافته‌های تحقیق (اعداد جدول فوق براساس میانگین اطلاعات ۶۰ پرسش‌نامه است.)

همان گونه که مشاهده می‌گردد، هزینه تمام شده یک متر مربع قالی عشایری باف کشکولی استان فارس در شرایط کارفرمایی برابر با ۱۰۸۹۷۵ تومان می‌باشد که بیشترین میزان مربوط به هزینه دستمزد با ۵۸۲۷۲ تومان و درصدی معادل ۵۴ است و هزینه مواد با ۳۴٪ از کل هزینه تمام شده در رتبه بعدی قرار دارد و هزینه سربار با مجموع ۱۲۷۵۲ تومان و با ۱۲٪ از کل هزینه تمام شده از این لحاظ در رتبه آخر قرار گرفته است.

ارزش افزوده حاصل در شرایط خویش فرمایی و کار فرمایی به صورت زیر تعیین گردید:

ارزش افزوده در شرایط خویش فرمایی:

۹۰۰۰۰ - ۸۵۸۲۳ = ۴۱۷۷

ارزش افزوده در شرایط کارفرمایی:

۱۳۷۱۱۳ - ۱۰۸۹۷۵ = ۲۸۱۳۸

پیشنهادها

با توجه به اینکه هزینه‌های تولید در تمام استان‌های مورد بررسی در شرایط کارفرمایی بیش از خویش فرمایی و ارزش افزوده آن به دلیل اینکه کارفرمایان با قیمت بالاتری فرش خود را فروخته‌اند، برعکس است بنابراین دو نتیجه مهم به دست می‌آید.

۱. هزینه کمتر همیشه ارزش افزوده بالاتر را به همراه نخواهد داشت؛

۲. کارفرمایان به دلیل داشتن سرمایه بالاتر و بازاریابی بهتر توانسته‌اند ارزش افزوده خود را افزایش دهند به طوری که میانگین قیمت فرش فروخته شده آنها بالاتر از خویش‌فرمایی بوده و سود اضافه‌تر نیز به دست می‌آورند.

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]

منابع و مآخذ

۱. فهیمی، طهمورث، بررسی هزینه‌های تولید فرش دستباف استان کردستان، وزارت بازرگانی مرکز تحقیقات فرش دستباف ایران، ۱۳۷۹.

۲. آهنی، علی‌اکبر، بررسی هزینه‌های تولید فرش دستباف و تعیین هریک از متغیرها و عوامل تولید در استان آذربایجان شرقی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، ۱۳۸۰.

۳. شریعت، مهدی، بررسی هزینه‌های تولید انواع فرش دستباف در استان قم، مرکز تحقیقات فرش دستباف جهاد سازندگی، ۱۳۷۹.

۴. صبوری خسروشاهی، حبیب، بررسی تأثیر عملکرد تعاونی‌های فرش بر کیفیت و کمیت، مرکز تحقیقات فرش دستباف، ۱۳۸۰.

۵. اداره بازرگانی، بازار جهانی فرش، انتشارات بازار جهانی کالا، ۱۳۶۴.

۶. سقایی، غلامحسین، بررسی عوامل مؤثر بر صادرات فرش دستباف استان فارس، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده اقتصاد دانشگاه اصفهان، ۱۳۸۰.

پی‌نوشت

۱- کارفرمایی عبارت است از شیوه قالیبافی‌ای که در آن فردی به عنوان کارفرما سرمایه(دار- چله- مواد اولیه و...) را در اختیار فرد دیگری به عنوان بافنده قرار می‌دهد که بافندگی فرش را به عهده بگیرد و پس از اتمام فرش به نسبتی که قبل از تولید به توافق رسیده‌اند، هر یک بهره‌مند می‌شوند.

۲- منظور از خویش فرمایی عبارت است از کارگاه‌های قالیبافی خانگی که توسط بافنده سرمایه موردنیاز در جهت بافتن قالی تأمین می‌گردد.

۳- منظور ۱۵۰۰ رج کرک و ابریشم است.

۴- به دلیل این‌که فرش کشکولی باف از لحاظ مساحت تنوع زیادی دارد، هزینه تمام شده یک متر مربع آن بررسی شده است.

[Downloaded from goljaam.icsa.ir on 2026-11-09]
[DOR: 20.1001.1.20082738.1385.2.4.19.6]